

שליחות – מנלן?

הרב דניאל מילר

א. הצורך בשליחות בקידושין

דרכי קנייני אישה מבוררים במסכת קידושין בפרק קמא. בתחילת פרק שני¹, מוסיפה המשנה כי יכול האיש לקדש על ידי שליח, וכך לשון המשנה: "האיש מקדש בו ובשלוחו". מכאן, שלולא המשנה היינו סבורים כי אין אפשרות לקדש על ידי אדם אחר. המשנה, אפוא, מאפשרת לקדש על ידי אחר בתנאי שהוא שליח, אך שלא בתורת שליחות – הדבר אינו אפשרי.

לכן, קודם שנתבונן מה עושה שליח וכיצד הוא פועל, עלינו להבין מדוע צריך שליח; ועוד, עלינו להבין למה אי אפשר לקדש דרך שלישי (אחר) שאינו שליח; מתוך כך – נתבונן מהו השליח.

בקידושי ביאה, ניתן להבין בסברא פשוטה כי ביאה של אחר לא תפעל פעולת קניין, מכיון שמהותה של הביאה זו הפעולה שעושה אדם באשתו (ואגב, מבואר בכתובות², כי גם שליחות לא תועיל בביאה, ויידון בהמשך). אך בקידושי שטר צריך ביאור, שכן שטר (כך משמע בסוגיות בפרק קמא), מהווה סיכום של המעשה, ועצם כתיבתו והימצאותו בידי האישה יוצר את הקניין, וא"כ לא מובן לכאורה מדוע הכרחי שהמקדש ייתן לה את השטר? מדוע אינו יכול להעביר לה דרך אחר גם בלא פרשת שליחות?

וכן יש להתבונן בקידושי כסף. שהרי כסף פועל מכח העברת השווי מהבעל לאישה (כמבואר בהרחבה בסוגיות בפרק ראשון); ורואים אף, שאין הכרח שהבעל יחסר את הכסף (כגון, דין עבד כנעני³) וכן אין הכרח שהאישה תקבל את הכסף (דין ערב⁴); ממילא, גם כשהבעל עצמו חסר, מה ההכרח שהוא בדווקא ימסור ויעביר הכסף, ואי אפשר שהדבר ייעשה על ידי אחר? למה לי דין שליחות?

והנה, מצינו הלכה בגט⁴, כי האומר לאישה "טלי גיטיך מעל גבי קרקע" – אינה מגורשת, דהיינו, יש צורך ליתן לה את הגט באופן ישיר. ושמא גם בקידושין כך, היינו – צריך לתת את הקידושין באופן ישיר, וא"כ נאמר שמשמיעה כאן המשנה שניתן להעביר את הקידושין על ידי אחר, ואין זה כמו 'טלי קידושייך מעל גבי קרקע', אלא יש בזה נתינה ישירה, נחשב שהבעל עצמו מעביר את הקידושין לאישה.

אבל לצורך זאת עלינו להניח, כי גם בקידושין קיימת הלכה של 'טלי קידושייך מעל גבי קרקע', הלכה שאינה מוזכרת בש"ס באופן ברור. אמנם, לכאורה נקיש הויה ליציאה, ונאמר כי הלכה שמצינו בגיטין תהא גם בקידושין. אך מאידך – ברור הרי כי לא לכל הוקשה הויה ליציאה, וודאי שההיקש נכון רק במה שנוגע לתוכן השטרות ולא להלכות העוסקות בעצם הכריתות⁵. על כן, אם ההלכה של 'טלי גיטיך' זו הלכה בכריתות עצמה – מה לזה ולקידושין?⁶

¹ דף מ"א.

² דף ע"ד.

³ לעיל דף ז'.

⁴ גיטין דף ע"ח.

⁵ כך מבואר בפרק קמא בדף ה', וכן בסוגיות נוספות.

⁶ יצויין כי עסקו בעניין זה אחרונים רבים, כמו ר' חיים במהדורת סטנסיל (עמ' ק"י, אות ק"צ), הקובץ שיעורים (ריש פרק קמא, אותיות א-ב') ועוד.

אך גם לאחרונים הסוברים כי קיימת הלכה כזאת בקידושין, וממילא צריך להשמיע שניתן לקדש על ידי אחר ואין חיסרון בנתינה, מסתבר שהלכה זו נאמרה דווקא בשטר, שהוקש לגט, ולא בכסף קידושין⁷. א"כ, יש להקשות, וכי משנתנו לא עוסקת בקידושי כסף?! ממילא, לא נראה שבאה המשנה ללמדנו דיני נתינה כי אם דיני קידושין, כלומר – מה שהבעל נותן לאישה כסף או שטר, אין זו רק צורה של העברה כי אם הגדרת אופי הקניין הנעשה מכח העברה ישירה זו. הכסף קונה לא מחמת שהוא נחסר לבעל והועבר לאישה, כי אם מכח זה שנעשתה ביניהם עיסקה על ידי העברת הכסף לצורך קניין; מעשה נתינת הכסף הוא הקונה, ולא רק הימצאות הכסף אצלה. וכן בשטר: השטר מסכם את המתרחש, וחלק מההתרחשות היא שהבעל נותן לה את הסיכום שמכחו פועל הקניין. ממילא צריכה המשנה לחדש, שגם כשישנו שליח – נחשיב את מעשה הנתינה כנעשה בין האיש לאישה.

ב. תפקיד השליח

אם כך, הו"א יש שזו פעולת הבעל בלבד ואי אפשר לעשותה על ידי אדם שלישי; קמ"ל במשנה (וחידוש יש בדבר, כפי שעולה מפשט לשון הגמרא¹ המקשה "שליחות מנלן"), כי אפשר על ידי שלישי המוגדר כשליח. בלא הגדרתו כשליח, לא יכול הוא לפעול; כחו לפעול נובע מהיותו שליח של הבעל (או של האישה). עלינו להתבונן מה כחו.

נפק"מ יש באבחנה בין היותו אדם זר להיותו שליח. כגון, המבואר בתוס'⁸, וכן בריטב"א⁹, כי יכול השליח לקדש גם באופן כזה שהבעל לא מכירה ואינו יודע מי היא המתקדשת. ודאי שעניין זה אפשרי רק אם השליח אינו אדם זר כי אם ממלא את תפקיד הבעל כשליח, ושליטתו על המעשה מאפשרת לו לקדש גם על דעתו שלו.

וכן, מעמדו של המשלח בזמן השליחות נגזר מהגדרה זו. שהנה, אם אין מעמד לשליח והוא איננו יותר מאדם זר המבצע פעולת נתינה בין הבעל לאישה, הרי שמסתבר כי תפקיד המשלח מסתיים ברגע נתינת הגט לשליח, אשר ממשיך להעבירו לאחר שהמשלח ביצע את חובתו הקניינית; המשלח צריך להסכים שכך יועברו הקידושין, ותו לא מידי. לעומת זאת, אם השליח הוא בעל מעמד, בעל תפקיד – יתכן והמשלח עדיין מהווה חלק מסיפור הקניין, כי השליח ממשיך את פעולת המשלח – וסברא יש שהמשלח עדיין שייך למהלך הקנייני. ובאופן מעשי, אם המשלח נשתטה לאחר העברת כסף (או שטר) הקידושין לשליח, סברא יש שחסר בקניין.

כמו כן, מגבלות השליח נובעות מהגדרה זו. היינו, מה שפשוט לגמרא¹⁰ כי השליח צריך להיות 'בתורת' (=מצווה כך גם בעצמו), ומה שהוא לא יכול לעשות לעצמו – לא יעשה גם כשליח (כגון, גוי, ועוד), נראה שהדבר נובע מכך שהשליח אינו ממלא רק תפקיד טכני של מסירה כי אם הוא חלק ממשי של הקניין.

נכון הוא, שיש לכאורה גם מקום לומר באופן נוסף למה שבואר. שהנה, עבד אינו יכול לתפקד כשליח, שהרי אינו 'בתורת'¹⁰. והנה, מביא הר"ן בגיטין¹¹ מהר"י מיגש ומהרמב"ן, כי עבד נעשה

⁷ כמבואר בר"ן, דף א'. בדפי הרי"ף ד"ה "איסור האיטלקי".

⁸ דף מ"א. ד"ה "אי".

⁹ שם ד"ה "וכי איתמר".

¹⁰ דף מ"א:

¹¹ דף י"ב. מדפי הרי"ף, ד"ה "אמר רב אסי".

שליח להולכה למרות שאינו נעשה שליח לקבלה¹²; וצריך עיון, שהרי העבד אינו 'בתורת', וכיצד א"כ נעשה שליח להולכה? היה אולי מקום לבאר, כי שליח להולכה אינו שליח בעצם כי אם ממלא את תפקיד מעביר הגט כדי ליצור נתינה; לפי הדרך שהועלתה לעיל, נבאר כי שליח הבעל (להולכה) הוא רק מעביר הגט, והוא שקובע כי אין כאן פסול של 'טלי גיטד', ומכיון שאין זו שליחות לכן יכול הדבר להיעשות גם על ידי עבד, כמבואר ברמב"ן ובר"ן. זה לעומת שליח לקבלה, שהוא ממש שליח – ואינו רק אדם שלישי המעביר, ולכן עבד אינו יכול להיות שליח לקבלה כי אינו 'בתורת'. אך מפשט סוגייתנו רואים, שגם שליח להולכה וגם שליח לקבלה הינם כפופים לגדרי שליחות, שהרי מפורש בסוגייתנו כי צריך מקור לזה ולזה. וכך לשון הגמרא¹³: "ושלח" – מלמד שהוא עושה שליח, 'ושלחה' – מלמד שהיא עושה שליח". יש א"כ לבאר לברר שיטתם בצורה שונה, ויבואר אי"ה בהמשך.

נסיק אפוא מ"מ, כי באותם מקומות בהם מצינו גדרי שליחויות, כמו בגיטין, קידושין ועוד, הרי שהחידוש הוא שהשליח פועל כמשלח. ולכן יש לברר מה כחו, מה לימדה אותנו התורה בזה. עוד יש להדגיש: נכון הוא, בכל אופן, כי באותם מקומות בהם המעשה אינו הכרחי ואינו חלק מתפקיד העושה, הרי שאין צורך בשליחות. כגון – הספק שמעורר המחנה אפרים¹³ ביחס לבניית מעקה על ידי פועל גוי; אם מצות עשיית מעקה כוללת את עצם פעולת הבנייה, הרי שיתכן ויכול למנות שליח שיעשה עבורו, ואילו גוי אינו 'בתורת'. אך אם העיקר אינו עצם בניית המעקה, כי אם יצירת מציאות בה אין סכנה לעולה על הגג – מה לי מי עשה את המעשה, העיקר שיהיה מעקה בפועל כתוצאה מציווי הבעלים הישראלי (והגוי, אינו שליח אלא פועל).

ג. הגדרת מעשה השליח

כאמור, הצורך בשליח קיים משום שהמעשה מוטל על המשלח עצמו, כדרך שראינו כי קידושי כסף פועלים מתוך שהבעל הוא שמבצע בפועל את העיסקה עם האישה. חידשה התורה, שאפשר גם על ידי אחר, אם הוא מתפקד כשליח. צריך לברר כעת, כיצד מועילה פעולת השליח, ביחס למשלח.

בדרך אחת ניתן לבאר, כי המעשה (כגון קידושין, וכיוצא בזה) נעשה על ידי השליח, ותוצאותיו נזקפות לטובת המשלח. כלומר, לא הבעל הוא המקדש (ומגרש) כי אם השליח מקדש; **השליח נותן את כסף הקידושין, מקדש, ותוצאות מעשהו נזקפות למשלח.**

לדרך זו, אם כך, עיקר החידוש בפרשת שליחויות אינו על הגדרת המעשה, אלא על ייחוס תוצאותיו למשלח; אין חידוש כאן בגדר המעשה עצמו, כי אם בהשלכותיו. ציווי המשלח גורם לכך שתוצאות מעשה השליח מתייחסות אליו.

והנה, יש להתבונן מדוע יש צורך בשני מקורות לשליחות בגט, חד לאיש וחד לאישה: "ושלח" – מלמד שהוא עושה שליח, 'ושלחה' – מלמד שהיא עושה שליח". הפני"י מדגיש את אי שותפותה של האישה במעשה הגירושין, את היותה פסיבית בקבלת הגט¹⁴. היתה הו"א, אפוא, שפרשת שליחות חודשה רק במקום שישנו מעשה המוטל על השליח. טענה דומה יש בתוספות רא"ש בסוגיה¹⁵,

¹² כמפורש בסוגיה בגיטין דף כ"ג.

¹³ הלי שלוחין, ס"י י"א.

¹⁴ דף מ"א. סוף ד"ה "שם דתניא". ומוסיף ואומר כי יש בזה גדר של "מילי", – ואכ"מ להרחיב מושג זה של "מילי" ושייכותו לשליחות לקבלה.

¹⁵ ד"ה "ושלחה".

המבאר את הצורך בפסוק נוסף לשליח האישה, ואומר שהוא משום שהיא מתגרשת בעל כרחא ולא אלים מעשה דידה¹⁶. וצ"ב, מה לבעלות על המעשה (ולעצם המעשה), וליכולת למנות שליח? הן אמת, כי יסוד סברא זו מופיע במספר מקומות במהלך הסוגיה. שהרי מצינו מקורות נוספים לדין שליחות (מלבד בגיטין וקידושין) – כגון בתרומה ובקודשים. דנה הגמרא בעמוד ב' בצורך לחדש דין זה במספר מקומות, מדוע זו הלכה מקומית התקפה רק במקום בו נאמרה, וזה לשונה: "וכי תימא דיליף מגירושין (=לתרומה), מה לגירושין שכן ישנן חול". וכן בהמשך, "ונכתוב רחמנא בתרומה וניתו הנך (=גיטין וקידושין) ונגמרו מיניה, משום דאיכא למפרך שכן ישנה במחשבה". ברור שאין כאן רק את הגדרת השוני בין המקרים הנידונים, שהרי הגמרא מבארת מה טעם לא נלמד שליחות ממקור אחד על מקרה שאינו מפורש – וכי השוני בין המקרים קובע שאין ללמוד פרשת שליחות מזה על חברו? יותר מסתבר, כי מודגש כאן עניין מהותי ויסודי המהווה חלק בלתי נפרד מסיבת השליחות. כביכול, אין ללמוד ממקור אחד על משנהו בגלל **אופיו** של מקור זה המאפשר לעשותו על ידי שליח, ואין לך בו אלא חידושו. ונבאר:

הסברות המוזכרות לעיל (וכן יש בהמשך הגמרא עוד סברות המבארות את היחס בין המקרים המחודשים שבתורה), באות להגדיר את היחס בין האדם המצווה לעשות לבין המעשה. העובדה שתרומה נקבעת במחשבה, מלמדת על יחס מלא בין המפריש לבין ההפרשה, עד כדי כך שבכחו להפריש גם במחשבה. ומאידך, היות וגירושין הם עניין חולי ביחס לתרומה, הרי שיש בהם קשר מובן יותר בין עושה המעשה לבין המעשה עצמו; המגרש לבדו פועל את המעשה ולא מצטרף פה כח גבוה. יוצא א"כ, כפי שהוכחנו לעיל – הבעלות על המעשה היא חלק מהשליחות, מהיכולת למנות שליח.

לכן מסתבר יותר לבאר באופן שונה מכפי שהוזכר. לא שהמעשה הוא של השליח והדיון כאן הוא על תוצאותיו בלבד, אלא נאמר שהמעשה גופא הנעשה על ידי השליח, הוא מעשה של המשלח, החידוש אינו בתוצאות כי אם בהגדרת המעשה וטיבו. **חידשה תורה, כי מעשה השליח מוגדר כמעשה המשלח**; כשהשליח נותן גט, את פעולת הגירושין עושה המשלח. זהו מקור הזיקה בין המשלח לבין המעשה. מעשה שאינו בבעלותו, סברא יש שלא יוכל לתת לאחר לעשותו עבורו כאילו הוא עשאו. ועל כך הדיון בגמרא, על היקף הבעלות הנדרש לשם פרשת שליחות.

לדרך זו, אגב, עיקר החידוש הוא בטיבו ואיכותו של המעשה ולא בעצם מינוי השליחות. ואכ"מ לברר זאת, אף שצומחות מכך נפקותות המבוארות בסוגיות דלהלן.

ועוד נוסף: מה שהגמרא דנה בהמשך על שליח לדבר עבירה (נושא שיש לבררו וללבנו בפני עצמו), מלמד שהדיון הוא על המעשה עצמו ולא על ייחוס תוצאותיו, כי ספק אם נכון לדבר על תוצאות של עבירות, לייחסן למשלח.

ויתכן אף לומר טפי; גם עניינים בהם יש רק לייחס את התוצאה למשלח, אף הם יוגדרו כשליחות, אלא שלא זה עיקר חידוש התורה. עיקר החידוש הוא בכך ש"שלוחו של אדם כמותו"¹⁰, **באופן ממשי ביחס למעשה**, וכפי שבואר. מקום בו יש רק לייחס את התוצאות – לכך אין צריך פסוק, כי סברא היא. דוגמא לדבר: מסתבר לומר שניתן לקיים את מצות נתינת צדקה על ידי אחר גם בלא חידושה של התורה ששלוחו כמותו, ואף שם יהא זה בגדר שליחות; אך לא את זה חידשה תורה, כי סברא פשוטה היא שניתן לייחס את תוצאות הצדקה למשלח. היכן שיש צורך **במעשה**, חידשה

¹⁶ וכעין זה מבאר גם המהרש"א בדף מ"א: על תוד"ה "נפקא".

תורה כי שלוחו כמותו ומעשה השליח הוא מעשה המשלח (בסוגיית 'שליח עושה שליח', יש נפק"מ הצומחות מהגדרה זו, ואכמ"ל).

בזאת יוסברו דברי הגמרא בעניין שליחות בקדשים. הגמרא קובעת כי ממה שמצינו שליחות בקרבן פסח, מזה אי אפשר ללמוד על כל התורה, כי "רוב מעשיהן ע"י שליח"¹⁰. ותימה, אדרבה – הנה לנו מקור מצוין לשליחות, מה החיסרון בכך שקרבנות – רוב מעשיהן ע"י שליח?

אלא, בקרבנות – התורה ציוותה להקריב קרבן ומינתה את הכהן כשלוחה להקריב ("שלוחי דרחמנא"¹⁷); כך צורת ההקרבה, המעשה נעשה ע"י הכהן ותוצאותיו מיוחסות לישראל המביא את הקרבן (בדומה לאפשרות הראשונה שהבאנו לבאר את גדר מעשה השליחות). זוהי בעצם טענת הגמרא, שאף שסוג של שליחות הוא הקרבן, מ"מ אינו מקור לשליחות לה אנו מחפשים מקור, למעשה הנעשה ע"י השליח עבור המשלח. ואם מצינו זאת בקרבן פסח, יתכן ושם כיון שבאופן מהותי דיני קרבנות מעורבים בצורת שליחות, לכן יש יחס מיוחד בין המקריב למעשה ההקרבה, וממילא אין ללמוד מקרבן פסח על כל התורה. מעין זה, יש בתוס' הרא"ש¹⁸; בעקבות שאלת תוס'¹⁹, מדוע לא נילף שליחות מפרו של אהרן, מבאר התוס' רא"ש כי זוהי הלכה אחרת של שליחות ואינה זו הנידונה כאן, שהיא "כמותו"²⁰.

יתכן גם להסביר את הרמב"ן, בחידושו בשליח להולכה (שהוזכר לעיל), ע"פ דרך זו; היינו, נבאר שהאיש בגט, עיקר תפקידו הוא להקנות את הגט (בהנחה שזהו הדבר הנדרש בגט, ואכ"מ, ומקומו בבירור הכלל של 'גיטו וידו באין כאחד'), ועל כן השליח העושה את מעשה המשלח – עיקר תפקידו הוא להקנות את הגט, ודיו שיהיה בתורת קניינים, וזה אכן קיים בעבד.

ד. 'בתורת', כתנאי לשליחות

כאמור, מכיון שהשליח עושה את מעשה המשלח, פשוט שמעשה כזה בכחו להיעשות על ידו, ולכן ברור לגמרא כי עליו להיות 'בתורת'. ממילא (כך ביארנו), שמא זו כוונת הרמב"ן כי עבד יכול להיות שליח להולכה, כי דין הוא שיהיה בתורת הקנאה.

בהמשך הסוגיה מובא כלל מקביל (ואולי אף זהה) – שיהא ב"דנפשיה". הגדרה זו מוזכרת ביחס לשליחות בתרומה²¹, ובדיון אם גוי יכול להיות שליח להפרשת תרומות ומעשרות. לא כאן המקום לפרט, אך עיון בסוגיה שם מפגיש אותנו עם הרחבת מושג זה של 'בתורת'.

וניתן לומר עוד: הגמרא בגיטין²² מסתפקת אם איש יכול להיעשות שליח האישה לקבלת גט, ואם אישה יכולה להיעשות שליחת האיש להולכת גט. ותימה, הרי האיש אינו בתורת מקבל גט! עיי"ש ברע"א בדו"ח²³, המבאר כי הדיון הוא על היקף כלל זה – האם על השליח להיות בתורת המעשה הספציפי הנעשה, או בתורת הפרשה באופן כללי; האם עליו להיות בעל יכולת קבלת גט, או די שיהיה שייך לגדרי גט. זהו כבר עניין נוסף, מגבלות וגדרי 'בתורת', כתנאי ליכולתו להחיל שם

¹⁷ דף כ"ג:

¹⁸ דף מ"א: ד"ה "מכאן".

¹⁹ דף מ"א: ד"ה "נפקא".

²⁰ וכך הבין בו גם האר"ש, על הלי' אישות פרק ג' הלכה י"ז.

²¹ דף מ"א: – "איתיה בתרומה דנפשיה".

²² דף ס"ב:

²³ ד"ה "גמרא איש לקבלה".

מעשה עבור המשלח. ויבואר טפי: מבחן ה'בתורת' אינו בהכרח על המעשה הנתון, כי אם על שייכותו של השליח למעשה זה, מתוך שהוא חלק מהפרשה של גיטין.

ה. שליחות בדבר שבגופו

זו לשון התוס' רי"ד²⁴ בחידושו לסוגיין: "יש מקשים, אם כן לכל דבר מצוה יועיל השליח, ויאמר אדם לחבירו שב בסוכה בעבורי הנח תפילין בעבורי. ולאו מילתא היא, שהמצוה שחייבו המקום לעשות בגופו האיך יפטר הוא על ידי שלוחו והוא לא יעשה כלום? בודאי בגירושין ובקדושין מהני כי הוא המגרש ולא השליח שמה כתב בגט אנא פלוני פטרית פלונית, וכן נמי האשה למי היא מקודשת כי אם לו והיא אשתו, וכן בתרומה הוא נותן התרומה מפירותיו, וכן בפסח הוא אוכלו ועל שמו ישחט ויזרק הדם. אבל בסוכה הכי נמי יכול לומר לשלוחו עשה לי סוכה והוא יושב בה, אבל אם ישב בה חבירו לא קיים הוא כלום, וכן לולב וציצית וכל המצות".

הקצות²⁵ דן בדברים אלו, ומקשה: הרי יש הו"א כי ישנה שליחות לדבר עבירה (בסוגיות דלקמן), אף שהמשלח לא עשה דבר בגופו! לכן מבאר את דברי התוס' רי"ד, כי קיומה של השליחות מותנה במעשה אותו עושה השליח בשליחות המשלח.

וממילא, אומר הקצות: "אבל בתפילין כשהשליח מניח התפילין הנחה זו שהוא עשיה חשוב כאילו המשלח עשה הנחה זו, אבל אכתי לא הניח התפילין על ראשו אלא על ראש שלוחו דאין גוף השליח כגוף המשלח כיון דבמידי דממילא לא שייך מינוי שליחות. ומש"ה בציצית ותפילין וסוכה נהי דהו"ל עשיית השליח כעשיית המשלח, כיון דגוף שלוחו לא הוי כגופו לא עשה המעשה בגופו אלא בגוף שלוחו, אבל בפסח וקידושין וגירושין, שחיתת הפסח ומעשה קידושין וגירושין דהו"ל כאילו עשה הוא, הרי נגמר המעשה, ודו"ק ותשכח דהכי הוא ברירא דהך מלתא".

ונראה לבאר דבריו לפי המבואר לעיל: אם השליחות הנלמדת מהפסוק היא זו הקובעת שיש לייחס רק את התוצאה למשלח, קשה להבין אבחנה זו של התוס' רי"ד. אלא שכבר בורר לעיל כי הדיון הוא על מעשה השליח כמעשה המשלח; אשר על כן, כעיקרון – למעשה ההינוח של תפילין (אם ניקח דוגמא זו, וממנה לשאר מקרים) יכולה להיות שליחות. אך ישנה הלכה נוספת המחייבת את התפילין להיות מונחות **על ידו** של השליח; אין זו הלכה צדדית כי אם הגדרת מצות ההנחה. לזה אין שליחות, כי אף שמעשה ההינוח של השליח מיוחס למשלח, מ"מ ידו של השליח אינה יכולה להיות מוגדרת כידו של המשלח. כן היסוד בכל אותן מצוות שדרך עשייתן מוגדרת בצורה כזו שאי אפשר למנות עליה שליח.

ואפשר להוסיף ולבאר, שמכיון שהיכולת להעמיד שליח מותנית, כדלעיל, בבעלותו של המשלח על המעשה – ודאי אפוא שאי אפשר להגדירו כבעל בית על גופו, באופן שיוכל אחר להניח תחתיו ולהחליפו כביכול.

בזאת יבואר, מדוע פשוט לגמרא כי אי אפשר לקדש בקידושי ביאה על ידי שליח²⁶; בקידושי ביאה לא נדרש רק מעשה ביאה, כי אם מעשה ביאה הנעשה **בגוף הבעל** – ובזה אין שליחות. זאת ועוד, מאחר ויסוד מעשה הקניינים מונח בכך שאדם עושה מעשה המתמצת בכך את התנהגותו כבעלים (עניין שיש לבררו ולהרחיבו במקומו), הרי שבזאת בולט השוני בין ביאה לבין חזקה וקניינים ממוניים אחרים: חזקה, היא פעולת הבעלים בשדהו; בשעה שהקונה פועל פעולת חזקה, פעולת

²⁴ דף מ"ב: ד"ה "שאני התם".

²⁵ חו"מ סי' קפ"ב ס"ק א'.

²⁶ כתובות דף ע"ד.

בעלות, הנה לנו גילוי ברור של דעת המקנה על הקניין. פעולת בעלים זו יכולה להיעשות גם על ידי אחר, שהרי – וכי בזמן בעלותו בפועל, לא שולח הוא פועלים שיעבדו תחתיו?! אך ודאי שבביאה אי אפשר לומר כך; הביאה מוגדרת כמעשה בעלים משום שהבעל בא על אשתו ולא רק משום שיש כאן פעולת ביאה.

ו. גדרים נוספים

מתוך לימוד זה יש לעיין בכמה נושאים הכרוכים בשאלה הנ"ל. יש לעיין במעמדו של המשלח, ונפק"מ – במקרה שנשתטה המשלח בין מינוי השליחות לבין עצם השליחות. עניין זה נידון בראשונים ובקצות²⁷ בהרחבה. כמו כן, יש לעיין במעמדו של השליח השני, מתי יכול שליח למנות שליח, דבר שנלמד מפורשות מפסוק, בתחילת הסוגיה. מגבלה נוספת שמצינו בשליחות, ואולי רק בשליחות של שליח שני, היא בכך ש"מילי" (=דברים), אינם נמסרים לשליח. מדוע ומתי – עניין זה צריך בירור לעצמו. ועוד יש לברר גם את גדרי "שליחות לדבר עבירה", לאור הנלמד לעיל. צר המקום, והדברים יבוררו אי"ה בנושאים לעצמם, בעקבות הלימוד המשותף בבית מדרשנו.

²⁷ חו"מ סי' קפ"ח ס"ק ב'.